

INSTITUCIONS FINANCERES

RESUM

El sistema financer ocupa un lloc rellevant dins el conjunt de l'economia balear. Les institucions que conformen el sistema financer s'han mogut durant l'any 2003 dins el clima d'una política monetària que ha seguit una tendència expansiva, com proven les dues rebaixes del tipus d'interès de referència del Banc Central Europeu (BCE), que l'han situat en uns mínims històrics.

En aquest context, les entitats bancàries de les Balears han concedit un total de 20.009 milions d'euros i han gestionat 12.578 milions d'euros en concepte de dipòsits; xifres que han suposat un increment del 12,9% i del 5,2% en relació amb l'any 2002.

Els bancs i les caixes d'estalvis continuen sent les entitats que canalitzen la major part dels crèdits, amb un 49,5% del total cadascuna d'aquestes entitats. Destaca dins la seva activitat, del costat de l'actiu, el decreixement, en nombre i en import, dels efectes impagats en el conjunt del 2003, en un 5,1% i en un 4,5%, respectivament. Mentre que el nombre i l'import de les garanties hipotecàries constituïdes durant el mateix any es varen incrementar en un 3,6% i un 12,1%, respectivament; dades aquestes que són coherents amb l'auge del mercat immobiliari de les Illes Balears.

Cal destacar que l'import dels dipòsits per càpita també ha registrat un increment, en passar a ser de 13,27 milers d'euros el 2003 enfront dels 5,77 que es varen registrar l'any 1990. És important destacar que la intensa innovació financera, juntament amb la reducció en la taxa d'estalvi que s'ha experimentat durant els anys passats, ha propiciat que aquesta variable resulti inferior a la corresponent al crèdit expressat en termes per càpita; situació que ajuda a explicar la posició deutora de les entitats bancàries de les Balears, ja que el volum de crèdits supera el de dipòsits.

D'altra banda, la Societat de Garantia Reciproca de les Balears (ISBA) ha seguit complint un dels objectius que té: fomentar l'activitat econòmica de les Balears. Una prova d'aquesta realitat és que, al llarg del 2003, ha permès que es creassin 65 noves empreses, de manera que ha contribuït a crear 139 nous llocs de feina.

Pel que fa al mercat borsari, destaca el bon comportament de la borsa espanyola, l'Íbex 35 es va revalorar un 28%, i, més concretament, els índexs de les quatre empreses de les Balears que cotitzen en aquest mercat han finalitzat el 2003 amb revaluacions anuals superiors a la que ha obtingut el principal índex de referència del mercat espanyol.

11.1.

INTRODUCCIÓ

Els governs, a l'hora d'elaborar els programes de política econòmica, concedeixen un lloc destacat a les mesures que pretenen augmentar el nivell de benestar de la societat. La consecució d'aquest objectiu es canalitza, entre d'altres factors, mitjançant l'increment de la producció. En aquest sentit, dins els arguments explicatius del creixement econòmic, el desenvolupament del sistema financer ocupa un lloc rellevant. La disponibilitat de recursos per part de les empreses, de les llars i de les administracions públiques en una quantia suficient i en condicions convenients, possibilita ampliar la frontera de possibilitats de producció i de consum, i estimular, així, el desenvolupament de l'activitat econòmica. Els efectes multiplicatius associats a aquesta expansió inicial acaben generant una senda de creixement estable, alhora que també permeten una millora de les condicions productives i socials.

En l'escenari actual, es fa del tot necessari adequar les estructures tècniques, comercials i financeres de les empreses perquè puguin competir amb la resta d'empreses d'altres països en una situació general d'internacionalització, i es fa també necessari disposar dels recursos necessaris per ser competitius.

En aquest apartat, un cop que s'ha fet una visió ràpida de quina ha estat la política monetària durant l'any 2003, s'analitzen les principals entitats que configuren el sistema financer de les Illes Balears. Atès que a les Balears -com passa en l'àmbit de l'Estat espanyol i en molts d'altres països desenvolupats- el finançament extern necessari per materialitzar els projectes d'inversió empresarial passa, en la majoria de casos, per sol·licitar el crèdit a les entitats bancàries, s'analitzarà, en primer lloc, quin ha estat el comportament d'aquestes entitats durant el 2003. A més, en els darrers anys, les petites i mitjanes empreses de les Balears disposen d'una institució que els permet accedir al finançament amb unes condicions més favorables; aquesta institució és la Societat de Garantia Recíproca (ISBA), que també és objecte d'estudi en aquest capítol. Finalment, cal fer referència a l'evolució que ha seguit el mercat borsari, ja que són quatre les societats o empreses de les Balears que cotitzen en aquest mercat.

11.2.

PANORAMA GENERAL: LA POLÍTICA MONETÀRIA

El 2003 el tipus de referència del Banc Central Europeu va patir dues noves retallades i va assolir, al juny, el mínim històric del 2,0%, que ja no es va modificar en els mesos següents. En efecte, ni el BCE ni la Reserva Federal ni el sistema de bancs centrals dels Estats Units, no han variat els tipus d'interès de referència durant la segona meitat del 2003. La fràgil recuperació de l'activitat i l'absència de tensions inflacionistes expliquen la laxitud de les polítiques monetàries, especialment en el cas dels Estats Units, de manera que els tipus d'interès a curt termini s'han mantingut en unes cotes mínimes. (Vegeu el quadre I-122 i el gràfic I-24)

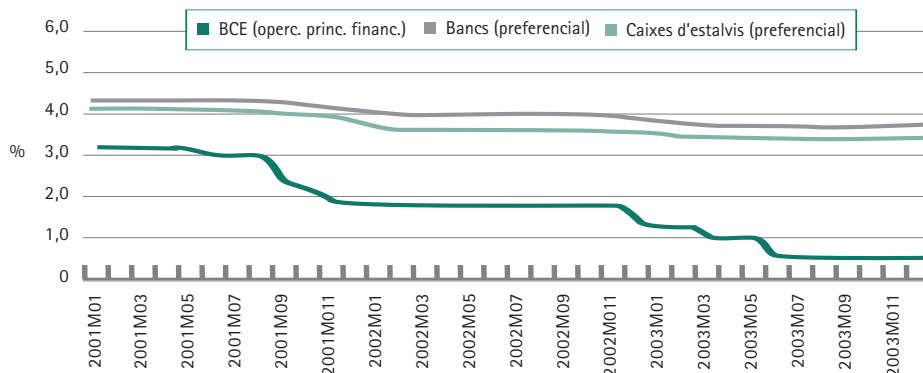
Amb els tipus d'interès sota mínims, el crèdit bancari adquireix un nou impuls. Així, al desembre, el saldo de crèdit con-

QUADRE I-122. CRONOLOGIA (EN TERMES MONETARIS) (2003)

5 juny 2003	El Banc Central Europeu rebaixa el principal tipus oficial en 50 punts bàsics fins al 2,00%.
25 juny 2003	La Reserva Federal retalla el tipus d'interès de referència en un quart de punt percentual fins a l'1,00%.
1 nov. 2003	Jean-Claude Trichet, anterior governador del Banc Central de França, relleva Willem F. Duisenberg com a president del Banc Central Europeu.

Font: elaboració pròpia.

Gràfic I-24
Evolució del tipus d'interès (2001-2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

cedit a empreses i a famílies era gairebé un 15% superior al que es va comptabilitzar un any abans, i el creixement del crèdit hipotecari encara era superior (gairebé un 22%), resultat coherent amb l'auge del mercat immobiliari (el preu mitjà d'un habitatge a l'Estat espanyol va augmentar un 17% durant el 2003).

11.3.

LES ENTITATS BANCÀRIES

Atesa la importància que tenen les entitats bancàries per a les Balears, en el primer apartat ens aturarem a estudiar-les. Concretament, s'analitzen la dimensió de la xarxa d'oficines i l'evolució que ha tingut, el servei bancari, les principals activitats del costat de l'actiu (els crèdits, els efectes de comerç retornats, les hipoteques), i del passiu (els dipòsits), el flux financer i la productivitat d'aquestes entitats durant el 2003.

11.3.1. LA DIMENSIÓ DE LA XARXA D'OFICINES

Un indicador estructural del sistema bancari balear és el relatiu al nombre d'oficines operatives en aquest mercat, tal com corroboren nombrosos estudis empírics quan assenyalen que una de les variables principals que valora el client a l'hora de triar l'entitat amb què operar és la proximitat a l'oficina bancària. En realitat, aquesta variable és rellevant si es té en compte que les sucursals determinen, en la major part de casos, el punt de venda dels serveis financers o el lloc on l'entitat es relaciona amb els clients. En aquest sentit, una major densitat d'oficines suposa, en principi, una major atenció al client i, per tant, una major probabilitat que el client potencial decideixi actuar amb una entitat financera que té un major nombre d'oficines.

Les dades que ofereix el Banc d'Espanya permeten una anàlisi a escala autonòmica. A la fi de l'any 2003, el nombre d'ofi-

cines operatives a les Balears va ser de 1.106 oficines més que l'any anterior, cosa que representa el 2,8% del total d'oficines operatives a Espanya. (Vegeu el quadre I-123)

Per tipus d'entitat de dipòsit, el 2003 destaca el major protagonisme, quant al nombre d'oficines, de les caixes d'estalvis (amb un 51%), si bé el nombre d'oficines de bancs no és gaire lluny d'aquest percentatge (un 46,6%), mentre que les cooperatives de crèdit suposen tan sols el

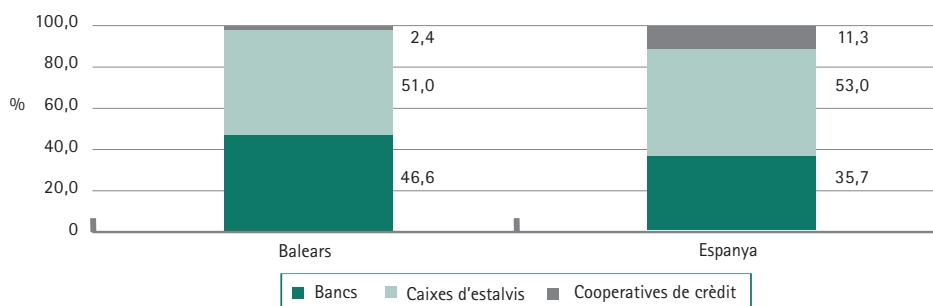
2,4%. Si la mateixa anàlisi es fa a escala de l'Estat espanyol, s'observa un comportament diferent; així, les caixes d'estalvis mantenen un nombre d'oficines que representa més de la meitat de les oficines de dipòsit (un 53%), però el que resulta més diferent és que la representació, en termes relatius, de les oficines dels bancs és molt inferior (del 35,7%), mentre que el de les cooperatives (de l'11,3%) supera el grau de representació que tenen aquestes entitats dins les Balears. (Vegeu el gràfic I-25)

QUADRE I-123. NOMBRE D'OFICINES (2002-2003)

	Balears			Espanya		
	2003	2002	diferència	2003	2002	diferència
Bancs	515	516	-1	14.074	14.072	2
Caixes d'estalvis	564	537	27	20.871	20.326	545
Cooperatives de crèdit	27	26	1	4.460	4.274	185
Total	1.106	1.079	27	39.405	38.673	732

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-25
Nombre d'oficines per tipus d'entitat (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

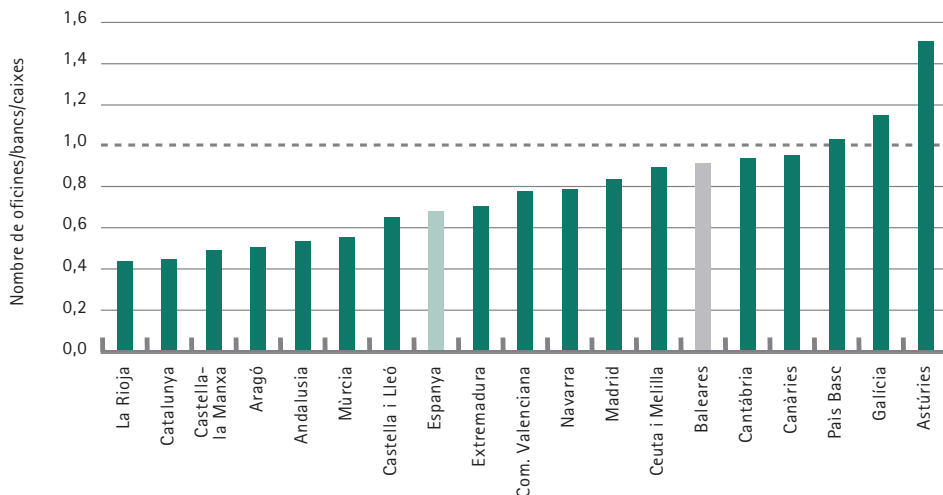
Si s'analitza la variació del nombre d'oficines bancàries en el darrer exercici econòmic, destaca que el nombre d'oficines de bancs s'ha reduït en una oficina, a les Balears, i, en l'àmbit de l'Estat espanyol, tan sols s'incrementa en dues. Mentrestant, el nombre d'oficines de les caixes d'estalvis i de les cooperatives de crèdit ha mantingut la tendència a créixer que l'ha caracteritzat els darrers anys. Així, les oficines de les caixes d'estalvis s'han incrementat en 27, a la nostra comunitat, i en 545, a Espanya, mentre que les cooperatives ho feien en 1 i en 185, respectivament. Aquesta realitat és fruit de l'estratègia diferent que escullen les diferents institucions financeres. Així, les caixes d'estalvis, des que es va aprovar el Reial decret 1582/1988, de 20 de desembre, que permetia el lliure establiment en el territori nacional, s'han expansionat geogràficament. El 2003 ja són 7 les caixes d'estalvis que operen activament a les Balears, d'entre les quals només dues ("Sa Nostra" i Caixa de Colònia) tenen el domicili social a les Illes. Diferent ha estat el comportament estratègic quant a l'obertura d'oficines que han dut a terme els bancs. Com a prova, el fet de que els bancs al llarg del 2003 han continuat reduint la presència física a les Balears, com a conseqüència dels nombrosos processos de fusions i d'adquisicions que han patit aquest tipus d'entitats al llarg, principalment, dels anys noranta, així com per les modificacions operatives arran de la introducció de noves tecnologies i de nous productes. Tots aquests factors han suposat un canvi en el grau de competència i en el nivell de concentració dels mercats bancaris regionals.

Una manera alternativa d'analitzar la importància relativa dels bancs i de les caixes d'estalvis quant a la variable del nombre d'oficines i l'evolució que té és l'anomenat índex de simetria espacial (IS), que es defineix com el quocient del nombre d'oficines que pertanyen a bancs en relació amb les que corresponen a caixes d'estalvis. Quan aquest valor és unitari, indica que hi ha una simetria en el mercat analitzat, en el sentit que els bancs i les caixes d'estalvis tenen el 50% de les oficines bancàries. De la mateixa manera, si la participació dels bancs (caixes) en el mercat és superior a la de les caixes (bancs), l'índex serà superior (inferior) a la unitat. D'acord amb el gràfic, les Balears es caracteritzen perquè hi predominen, amb relació al nombre d'oficines, les caixes enfront dels bancs; com a prova, el fet que l'índex és inferior a la unitat (0,91). Així mateix, cal destacar que aquesta situació és comuna a la gran part de comunitats autònomes. Tan sols en tres comunitats autònomes (Astúries, Galícia i el País Basc) els bancs tenen una importància major, quant a la presència física mesurada pel nombre d'oficines, enfront de les caixes d'estalvis. (Vegeu el gràfic I-26.)

11.3.2. EL SERVEI BANCARI

A més d'estudiar el nombre d'oficines operatives és interessant analitzar el grau de servei que ofereixen. El nombre d'habitants per sucursal és l'índex que es considera propici per mesurar el grau de bancarització. L'anàlisi del gràfic 4 indica que, en l'àmbit espanyol, la bancarització s'ha anat reduint en la segona meitat dels noranta, i

Gràfic I-26
Índex de simetria espacial (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

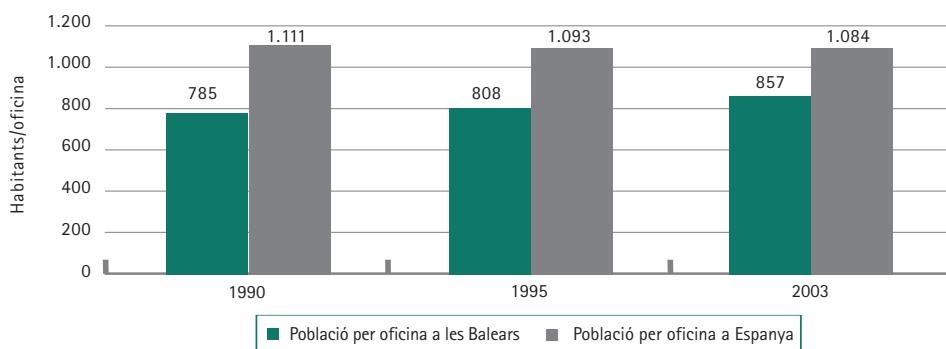
està en la ràtio dels 1.084 habitants per oficina, mentre que, en l'àmbit de les Balears, la tendència ha estat incrementar la ràtio per situar-se el 2003 en el nivell dels 857 habitants per oficina. Així i tot, el grau de servei ofert per les entitats bancàries és més alt a les Balears que a Espanya. (Vegeu el gràfic I-27)

Cal destacar que hi ha diferències importants en el grau de bancarització relativa entre les comunitats autònomes. La distribució de la població en el territori, el caràcter rural o urbà d'aquest territori, les condicions competitives o la configuració institucional del sector bancari són, entre d'altres, elements que expliquen aquests diferents valors. Les Illes Balears es caracteritzen per ser -després de La Rioja, Aragó i Navarra- una comunitat amb un alt grau relatiu de servei bancari. (Vegeu el gràfic I-28)

El fet que a mesura que la societat vagi incorporant en el seu comportament financer l'ús de les noves tecnologies i opti per la banca en línia farà que el nombre d'oficines deixi de ser una variable competitiva. D'acord amb un estudi realitzat per la consultora Datamonitor, més de 49 milions d'europeus fan servir aquest tipus de banca. A Espanya, el nombre de clients ja supera els 4 milions, i les previsions apunten que, el 2005, s'arribarà als 6,8 milions.

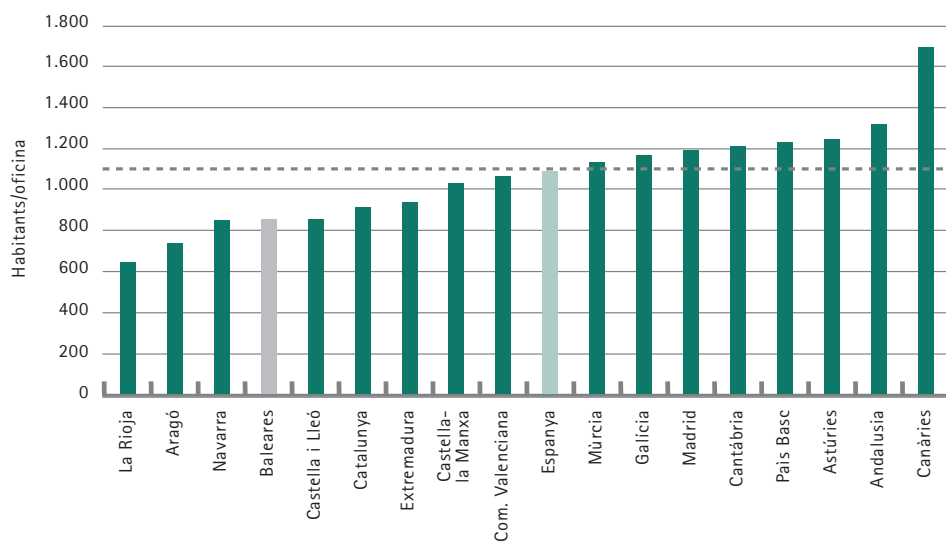
En el cas concret de les Balears, les entitats es preparen per a aquest futur imminent i ja totes les entitats donen facilitats als seus clients per operar a través de les noves tecnologies. Si bé s'ha d'advertir, d'acord amb les dades de la firma Forrester Research, que els bancs espanyols en línia es dediquen a oferir les ofertes i els serveis dels competidors, aspecte que les entitats finan-

Gràfic I-27
Evolució del servei bancari a les Balears i a Espanya (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-28
Servei bancari per comunitats autònomes (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

ceres haurien de revisar; sobretot si es té en compte que el 25% dels internautes analitzen el control, la conveniència i el preu a l'hora de contractar un servei amb una entitat que opera a Internet, al

temps que també cerquen solucions als dubtes i consells sobre les seves finances. Aquesta raó ha d'animar les entitats financeres a tenir cura a l'hora d'operar per aquests nous canals.

11.3.3. EL CRÈDIT DELS BANCs, DE LES CAIXES D'ESTALVIS I DE LES COOPERATIVES DE CRÈDIT A LES BALEARS

El sector financer de les Balears canalitza el 2,52% del crèdit que s'ha concedit en el total d'Espanya. El crèdit total concedit a les Balears és de 20.009 milions d'euros el 2003, un 12,9% major que l'any anterior. L'impuls que ha adquirit el crèdit bancari és resultat, en gran part, de la retallada dels tipus d'interès al llarg del 2003, que s'han situat, tal com ja s'ha comentat abans, en uns mínims històrics.

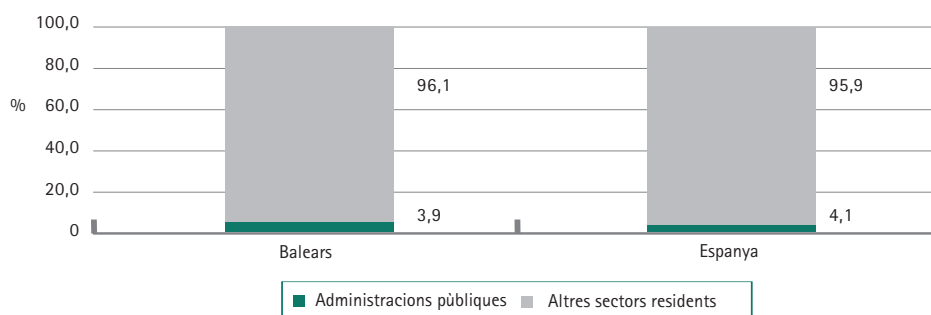
A les Balears, el valor dels crèdits concedits per habitant és de 21,12 milers d'euros per habitant, xifra que contrasta amb els 6,16 milers d'euros per habitant de l'any 1990, signe inequívoc de la importància que té aquesta via de finançament per a la societat de les Illes. Cal destacar que l'import dels crèdits per habitant és superior al que es registra a l'Estat espanyol (18,59 milers d'euros per habitant).

El receptor principal d'aquest volum de crèdit són els sectors residents -sector que es refereix, d'acord amb el Banc d'Espanya, al conjunt d'institucions financeres no monetàries, empreses d'assegurances i de fons de pensió, empreses no financeres i llars, així com també a les institucions sense ànim de lucre al servei de les llars-, en un 96,1%, i en menor manera a les administracions públiques (un 3,9%). Aquests percentatges són similars als que s'han registrat a escala de l'Estat espanyol, un 95,9% i un 4,1%, respectivament. (Vegeu el gràfic I-29)

Considerant el tipus d'entitat de dipòsit que concedeix el crèdit, s'observa que a les Balears els bancs, juntament amb les caixes d'estalvis, són els canalitzadors principals del crèdit, amb un 49,5%; percentatge que és una mica superior al que es registra al conjunt d'Espanya (48,3%). De la mateixa manera, les caixes d'estalvis tenen una major activitat creditícia en l'àmbit de les Balears que a Espanya. Així, la quota del mercat de les caixes d'estalvis

Gràfic I-29

Distribució del crèdit a les Balears i a Espanya (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

a les Illes, quant a la concessió de crèdits és del 49,5%, enfront del 46,4% d'Espanya; mentre que les cooperatives de crèdit a les Balears tenen un paper molt residual en la concessió de crèdits, atès que tan sols canalitzen l'1,0% del total dels crèdits, circumstància diferent al que succeeix a escala d'Espanya, en què aquest tipus d'entitat té una importància comparativa major, ja que concedeix el 5,3% dels crèdits. (Vegeu el gràfic I-30)

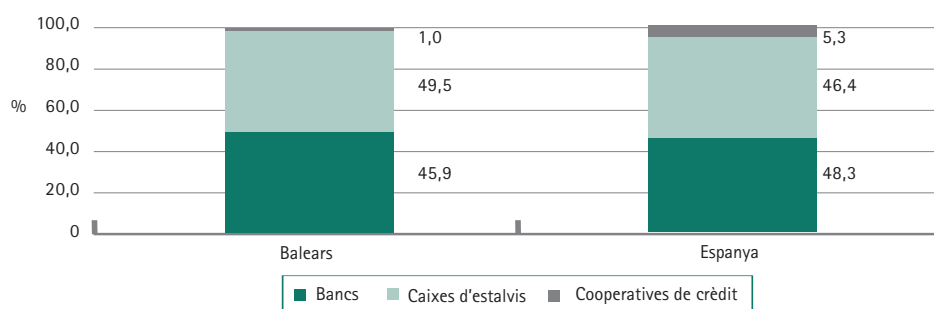
11.3.3.1. Els efectes de comerç impagats

L'estadística dels efectes de comerç tornats impagats, que ha elaborat l'Institut Nacional d'Estadística (INE), informa mensualment del nombre i de l'import dels efectes descomptats pels clients que resulten impagats i que són retornats a l'entitat de crèdit. Cal destacar que els efectes impagats tornats per l'entitat financera s'imputen el mes que es produeix el retorn, independentment de la data que es va presentar per al cobrament. (Vegeu el quadre I-124)

A les Illes Balears, el nombre d'efectes impagats, en el conjunt de l'any 2003, va ser de 42.953, un 5,1% menys que l'any anterior; mentre que l'import va ser, el 2003, de 94.848 milers d'euros, un 4,5% menys que el que es va registrar un any abans. De les dades anteriors és després que a les Balears durant el 2003 l'import mitjà de l'efecte de comerç tornat impagat, en el conjunt de les entitats bancàries, va ser de 2.208,19 euros. Són les cooperatives de crèdit les que varen negociar un import mitjà per un efecte superior (3.948,2 euros), mentre que els bancs ho varen fer per un import mitjà inferior (2.030,8 euros).

La major part d'aquests efectes impagats s'han negociat amb bancs i amb caixes d'estalvis, realitat que s'explica perquè aquesta és una activitat que forma part del negoci tradicional de finançament, que duen a terme aquestes entitats; concretament, a les Balears, el 50,8% en nombre i el 46,7% en import varen ser tramitats per bancs, i el 47,2% i el 49,7%,

Gràfic I-30
Crèdits concedits per tipus d'entitat a les Balears i a Espanya (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

QUADRE I-124 ESTADÍSTICA D'EFFECTES DE COMERÇ TORNATS IMPAGATS A LES BALEARS (2003)

	Total		Bancs		Caixes d'estalvi		Cooperatives de crèdit	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Gener	4.041	8.662,60	1.978	4.061,90	1.976	4.242,90	87	357,80
Febrer	3.234	7.059,30	1.662	3.380,10	1.504	3.400,10	68	279,10
Març	3.600	8.751,70	1.797	3.844,00	1.726	4.585,60	77	322,10
Abril	3.383	7.654,80	1.680	3.132,20	1.634	4.241,80	69	280,80
Maig	3.845	8.096,90	2.013	3.601,30	1.755	4.208,40	77	287,30
Juny	3.822	8.127,50	2.072	4.034,90	1.665	3.799,80	85	292,70
Juliol	4.164	8.980,20	2.175	4.149,40	1.914	4.551,60	75	279,30
Agost	3.589	6.901,50	1.893	3.421,40	1.636	3.256,10	60	224,00
Setembre	3.165	8.191,40	1.552	3.899,90	1.543	3.979,20	70	312,40
Octubre	3.371	8.635,50	1.652	3.868,90	1.648	4.469,40	71	297,20
Novembre	2.911	6.464,30	1.451	3.527,10	1.401	2.712,30	59	224,80
Desembre	3.828	7.323,00	1.890	3.381,30	1.867	3.668,20	71	273,50
Total	42.953	94.848,70	21.815	44.302,40	20.269	47.115,40	869	3.431,00

* Imports: milers d'euros.

Font: INE.

respectivament, ho varen ser per les caixes d'estalvis. Mentrestant, la importància relativa de les cooperatives de crèdit és molt menor, com prova el fet que durant el 2003 tan sols varen gestionar el 2% del nombre total i el 3,6% de l'import dels efectes de comerç tornats.

11.3.3.2. El mercat hipotecari

Durant l'any 2003 a les Balears es va formalitzar un total de 28.570 garanties hipotecàries, 998 més que al llarg de l'any anterior. En termes monetaris, aquestes hipoteques varen suposar 3.220,44 milions d'euros, un 12,1% més que durant l'any 2002; dades coherents amb l'auge del mercat immobiliari de les Balears (el preu mitjà d'un habitatge va

augmentar gairebé el 13% durant l'any 2003). (Vegeu el quadre I-125)

La major part del nombre i de l'import de les hipoteques varen ser sobre finques urbanes, un 95,3% i un 94,6%, respectivament. Mentre que la importància de les hipoteques sobre les finques rústiques va ser molt menor (un 4,7% en nombre i un 5,3% en import). Cal destacar que l'increment, en termes percentuals, de l'import de les hipoteques sobre finques urbanes i rústiques del 2003 respecte de l'any anterior ha estat molt semblant, del 12,3% i del 12,1%, respectivament. (Vegeu el gràfic I-31)

Pel que fa a les hipoteques sobre finques urbanes, destaca la importància de les

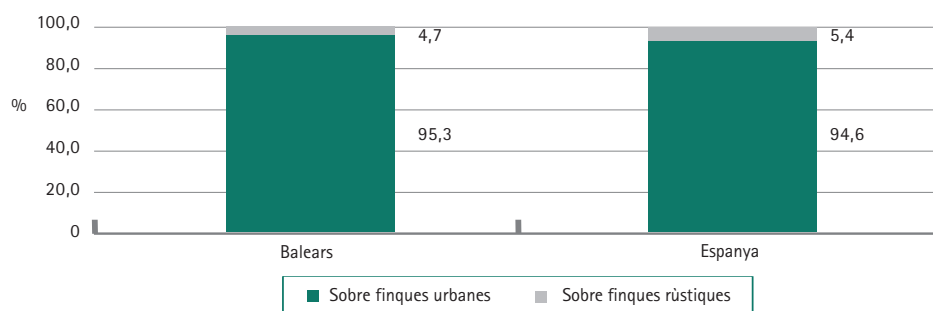
QUADRE I-125. CONSTITUCIÓ DE GARANTIES HIPOTECÀRIES SOBRE BÉNS IMMOBLES (2002-2003)

	2002		2003		Variació 03/02	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Sobre finques urbanes	26.239	2.711,85	27.214	3.046,85	3,72	12,35
sobre habitatges	22.352	2.173,57	22.911	2.389,43	2,50	9,93
sobre solars	672	116,62	638	130,56	-5,06	11,95
sobre altres (oficines i garatges)	3.215	421,66	3.665	526,86	14,00	24,95
Sobre finques rústiques	1.322	154,73	1.356	173,59	2,57	12,19
sobre finques de secà	1.297	151,03	1.335	168,96	2,93	11,87
sobre finques de regadiu	25	3,70	21	4,64	-16,00	25,30
Concedides per bancs	11.899	1.242,61	12.035	1.391,50	1,14	11,98
sobre finques urbanes	11.409	1.188,67	11.535	1.331,00	1,10	11,97
sobre finques rústiques	490	53,94	500	60,50	2,04	12,16
Concedides per caixes	15.004	1.565,61	15.681	1.731,52	4,51	10,60
sobre finques urbanes	14.228	1.471,68	14.895	1.629,33	4,69	10,71
sobre finques rústiques	776	93,93	786	102,19	1,29	8,79
Concedides per altres entitats, o no consta	669	64,29	854	97,42	27,65	51,54
sobre finques urbanes	613	57,43	784	86,52	27,90	50,66
sobre finques rústiques	56	6,86	70	10,90	25,00	58,89
Total d'hipoteques	27.572	2.872,51	28.570	3.220,44	3,62	12,11

* Nombre en milions d'euros.

Font: INE i elaboració pròpia.

Gràfic I-31
Destinació de les hipoteques (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

hipoteques subscrites sobre els habitatges, un 84,2% del nombre total, que agrupen un total de 2.389,43 milions d'euros (78,4% de l'import). Aquestes hipoteques sobre habitatges han experimentat un increment notable en l'import (9,9%) respecte del 2002, principalment a causa de l'increment dels preus dels habitatges. Per ordre de rellevància, quant a l'import, les segueixen les hipoteques destinades a finançar l'adquisició d'oficines i de garatges (17,3%) i de solars (4,3%). (Vegeu el gràfic I-32)

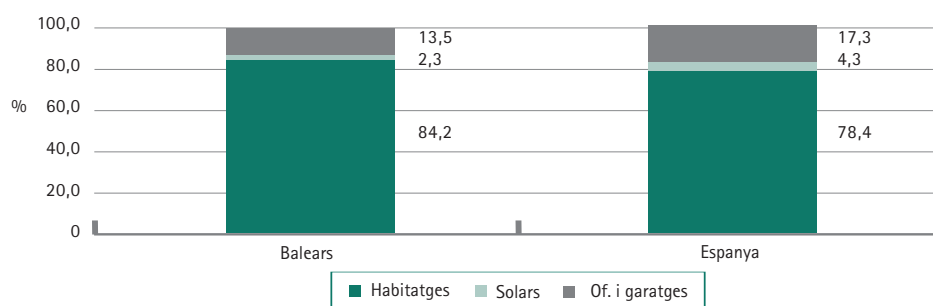
D'acord amb aquestes dades, es pot afirmar, com succeeix en els àmbits nacional i europeu, que el dinamisme del mercat hipotecari s'explica, fonamentalment, per un increment de la demanda d'habitatge en propietat, de manera que l'expansió del mercat hipotecari està afectada per factors estructurals, cíclics i transitoris. D'una banda, ha crescut la població. Al mateix temps, el nombre mitjà de components de les llars ha mantingut una tendència a reduir-se. Aquest procés s'explica per un creixement de l'individualisme

en la societat, que ocasiona un augment del nombre de llars unipersonals, i també per una major esperança de vida. D'altra banda, la millora del mercat de treball i la davallada dels tipus d'interès han esperonat la demanda. Així mateix, la pujada dels preus de l'habitatge (d'un 13%), encara que més moderada que l'any anterior, també pot haver contribuït a l'augment del crèdit hipotecari.

Respecte de les hipoteques sobre finques rústiques, la quasi totalitat del nombre i l'import han tingut com a objecte comprar finques de secà, en un 98,5% i en un 97,3%, respectivament, de manera que les hipoteques que s'han subscrit sobre finques de regadiu varen ser de nombre i d'import molt més residuals. (Vegeu el gràfic I-33)

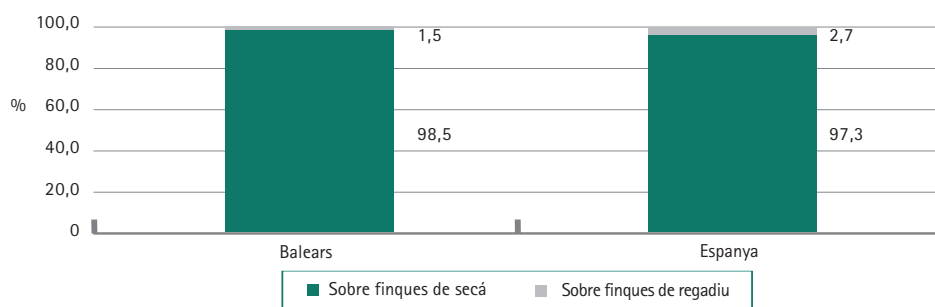
A les Balears són les caixes d'estalvis les entitats que exerceixen un paper important, tant en el nombre d'hipoteques concedides (un 54,8%) com en l'import (un 53,7%), tal com succeeix a l'Estat espanyol, a Noruega, a Alemanya o a Àustria, si

Gràfic I-32
Composició de les hipoteques sobre finques urbanes (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-33
Composició de les hipoteques sobre finques rústiques (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

bé també cal destacar que els bancs es mostren molt actius en aquest tram de negoci. Com a prova, el fet que el 2003 varen concedir 12.035 hipoteques, per un valor de 1.391,501 milions d'euros, la qual cosa representa el 42,1% i el 43,2%, respectivament. Les 854 garanties restants, per un import de 97,423 milions d'euros, foren concedides per altres entitats.

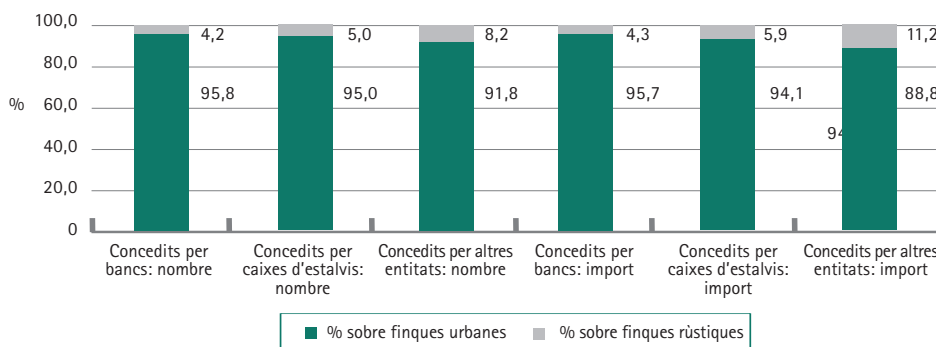
L'estructura del nombre i de l'import de les hipoteques concedides per cada tipus d'entitat bancària és bastant semblant a

que ja s'ha comentat: la gran majoria se subscriu sobre finques urbanes, enfront de les rústiques. (Vegeu el gràfic I-34)

11.3.4. DIPÒSITS EN ELS BANCs, EN LES CAIXES D'ESTALVIS I EN LES COOPERATIVES DE CRÈDIT A LES BALEARS

Els dipòsits en els bancs, en les caixes d'estalvis i en les cooperatives de crèdit a la comunitat autònoma de les Illes Balears representen l'1,86% del total dels dipò-

Gràfic I-34
Estructura de les hipoteques per tipus d'entitat (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

sits del sistema, amb un import de 12.578 milions d'euros. L'increment dels dipòsits en el sistema bancari ha estat, el 2003, un 5,2% superior al que es va registrar l'any anterior.

L'import dels dipòsits per càpita també ha registrat un increment, en passar de ser de 13,27 milers d'euros el 2003, enfront dels 5,77 que es varen registrar l'any 1990. És important destacar que la intensa innovació financera, juntament amb la reducció en la taxa d'estalvi experimentada durant els anys passats, ha propiciat que aquesta variable sigui inferior a la corresponent al crèdit expressat en termes per càpita.

Fent referència al tipus de dipositant, cal assenyalar que el sector privat realitza el 96,3% dels dipòsits totals, mentre el sector públic tan sols n'aporta el 3,7%. A Espanya, l'aportació del sector públic és un poc superior (del 5,1%). (Vegeu el gràfic I-35)

En els dipòsits en altres sectors residents, el Banc d'Espanya diferencia entre dipòsits a

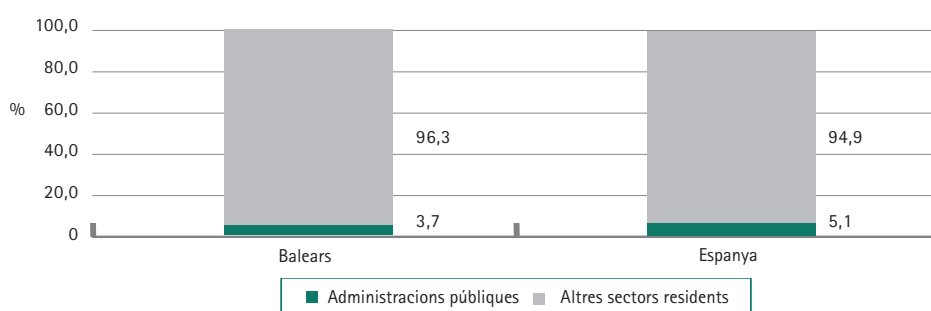
la vista, d'estalvi i a termini. La diferència fonamental és la rendibilitat i la liquiditat. El dipòsit més líquid és el dipòsit a la vista, i el més rendible, el dipòsit a termini.

La majoria dels dipòsits constituïts al llarg del 2003 han estat a termini, amb un pes del 48,0% i del 50,3% per a les Balears i per a Espanya, respectivament. La resta de dipòsits es reparteixen quasi a parts iguals amb un lleuger avantatge per als dipòsits d'estalvi a la nostra regió (26,3%) i dels dipòsits a la vista en el conjunt nacional (27%).

Amb relació a la distribució dels dipòsits entre les diferents entitats, a les Balears les caixes d'estalvis destaquen per acaparar un percentatge més alt de recursos (64,1%), mentre que els bancs concentren el 34,3% del total dels dipòsits, i el restant 1,5% és en mans de les cooperatives de crèdit. En l'àmbit de l'Estat espanyol el major protagonisme el mantenen també les caixes d'estalvis, si bé en un percentatge menor, del 53,3%. (Vegeu el gràfic I-36)

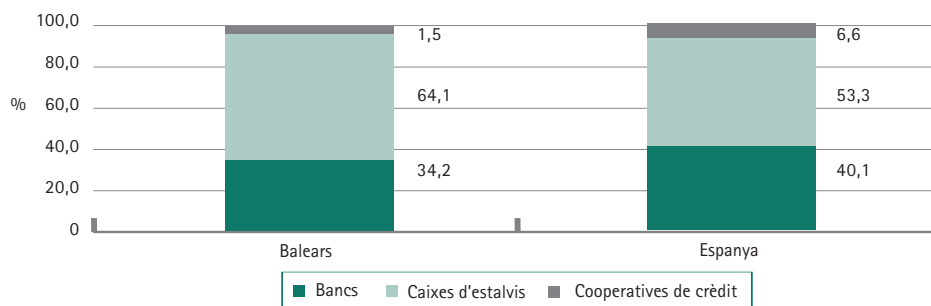
Gràfic I-35

Procedència dels dipòsits a les Balears i a Espanya (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-36
Dipòsits per tipus d'entitat a les Balears i a Espanya (2003)

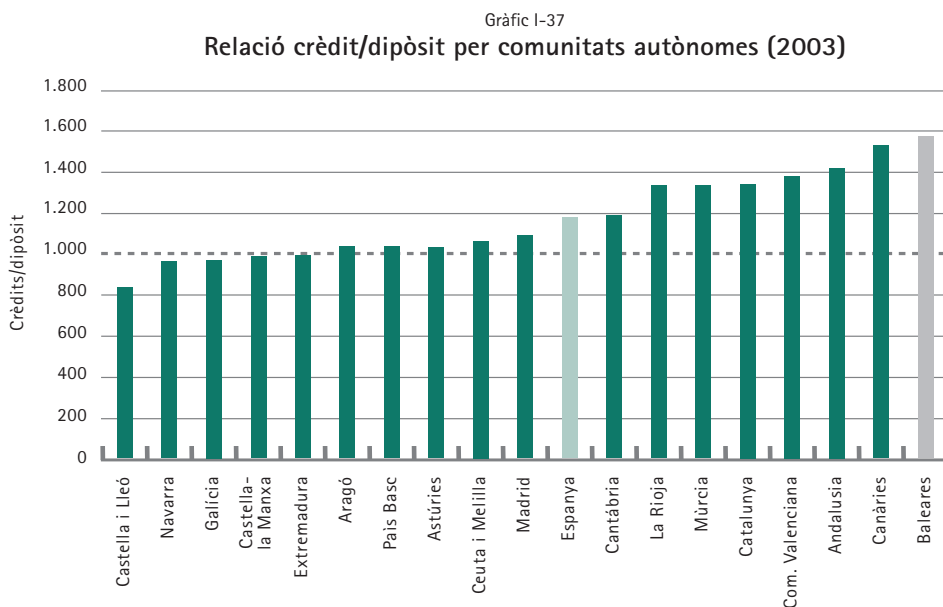
Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

11.3.5. EL FLUX FINANCER DE LES BALEARS

En l'activitat creditícia, les entitats financeres tenen a l'abast els recursos financers que procedeixen dels dipòsits dels clients. Quan en una determinada unitat territorial els recursos obtinguts mitjançant aquests passius supera (és inferior) al finançament concedit, es produeix una sortida (entrada) de fons excedentaris cap a l'explotació d'oportunitats dins altres territoris i/o línies de negoci. Per determinar el signe i la magnitud d'aquesta necessitat (capacitat) de finançament es calcula la ràtio entre els crèdits i els dipòsits. Quan aquesta ràtio presenta uns valors inferiors (superiors) a la unitat, l'estalvi captat mitjançant els dipòsits és major (menor) que el volum del crèdit concedit per les entitats bancàries que operen en aquest territori.

L'anàlisi d'aquesta ràtio posa de manifest que les Balears ocupen una posició clarament deutora, en el sentit que, en data

31 de desembre del 2003, els crèdits han superat els dipòsits en 7.432 milions d'euros. Una anàlisi per comunitats autònomes mostra que aquesta és una realitat comuna a la majoria de regions espanyoles, i tan sols tres comunitats (Castella i Lleó, Navarra i Galícia) en són l'excepció. Aquesta situació és conseqüència, d'una banda, del fet que una vegada superada la recessió de l'any 1993, les unitats productives i de consum situades a les diferents comunitats autònomes han incrementat de manera notable l'accés al crèdit, mentre que, d'una altra banda, els recursos captats en forma de dipòsit han estat insuficients per cobrir aquesta necessitat de finançament. En aquest context, les entitats financeres han utilitzat altres fonts alternatives (negociació de valors de renda fixa i variable, i/o utilització dels fluxos d'altres comunitats autònomes). Finalment, cal destacar que l'arxipèlag balear és el que presenta un major volum de crèdits amb relació als dipòsits. (Vegeu el gràfic I-37)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

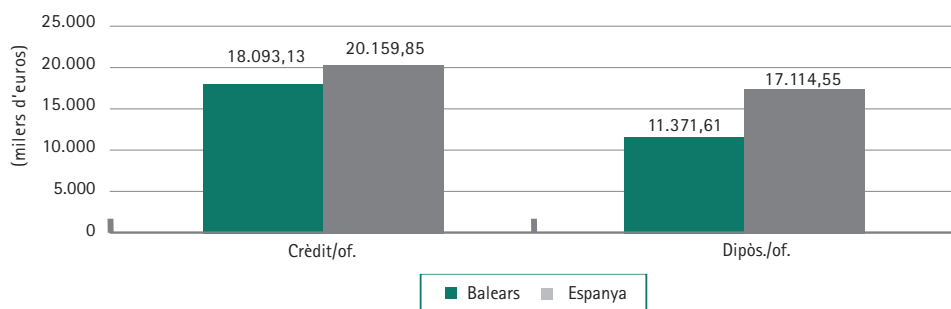
11.3.6. LA PRODUCTIVITAT DE LES ENTITATS BANCÀRIES

El grau d'atenció al client, juntament amb el nivell d'activitat econòmica i bancària, aspectes analitzats anteriorment, determinen la dimensió mitjana del negoci que ha captat cada sucursal, i per tant la productivitat dels factors que s'han emprat.

El 2003, les oficines bancàries que operen a les Balears es caracteritzen perquè presenten un menor grau de productivitat que a escala nacional, amb relació tant a la concessió de crèdits com a la

captació de dipòsits. Així, durant l'exercici esmentat, per terme mitjà, l'oficina de les Balears concedia un import de 2.066,72 milers d'euros en concepte de crèdits, inferior al que ofereix una oficina que actua en l'àmbit de l'Estat espanyol. Si bé, quant a l'anàlisi es fa amb relació al volum de dipòsits aconseguits per oficina, l'oficina a escala nacional mostra un grau de productivitat encara molt superior. Concretament, el nombre de dipòsits que rep una oficina a escala nacional és, per terme mitjà, de 5.742,44 milers d'euros més que una oficina operativa a les Illes. (Vegeu el gràfic I-38)

Gràfic I-38
Indicadors de productivitat

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

11.4.

LA SOCIETAT DE GARANTIA RECÍPROCA (ISBA)

L'anàlisi del sistema financer balear no quedaria completa si no s'examinàs la Societat de Garantia Recíproca de les Illes Balears (ISBA), atès que aquesta institució, que ja té una llarga experiència en el panorama balear -es va crear el 18 de juliol del 1979-, és una entitat financera que té una importància cabdal per al teixit productiu de les Illes. Així, l'objecte social d'ISBA és prestar garanties personals, per aval o per qualsevol altre mitjà admès en dret diferent de l'assegurança de caució, a favor del socis, per a les operacions que aquests realitzin dins el gir o tràfic de les empreses de què siguin titulars si el domicili social és a la comunitat autònoma de les Illes Balears; a més, poden prestar serveis d'assistència i d'assessorament financer als socis. En altres paraules, ISBA ha contribuït, al llarg del

2003, al desenvolupament de l'economia balear mitjançant la concessió d'avalos que permeten a les petites i mitjanes empreses accedir al finançament en les millors condicions de mercat.

Concretament, ISBA està composta el 2003 per 4.536 socis, 199 socis més que els registrats el 2002; aquests socis es concentren majoritàriament en dos sectors: el comerç (31,3%) i la indústria (20,3%).

El capital subscrit pels socis ha estat, el 2003, de 6.959 milers d'euros, un 3,75% menys que durant l'any anterior. Un 67,5% d'aquest capital ha estat subscrit pels socis participis, i un 32,5%, pels protectors. Cal destacar la implicació de la comunitat de les Illes Balears i de la Caixa d'Estalvis "Sa Nostra", ja que ambdues institucions havien subscrit, en data 31 de desembre del 2003, la quantia de 1.262,03 milers d'euros i de 600,970 milers d'euros, respectivament. Si bé, mentre que la comunitat de les Illes

Balears té desemborsat tot el capital subscrit, en el cas de "Sa Nostra" només s'havien desemborsat 195,328 milers d'euros en aquella data.

El risc viu per als avals concedits ha estat de 78.063 milers d'euros, un 0,9% menys que durant l'any 2002. Aquest risc viu per als avals en vigor s'ha concentrat principalment en empreses petites, de dos a quatre treballadors, en un 29,2%, i majoritàriament en empreses que dediquen l'activitat als serveis (26,6%) i al comerç (18,5%).

Durant l'exercici 2003, el nombre d'empreses beneficiades per l'aval s'ha incrementat un 2,5%, i s'ha arribat a la xifra de 244 empreses. Malgrat això, l'exercici 2003 s'ha produït una disminució del volum d'operacions formalitzades, en un 18%, com a conseqüència principalment, de la desacceleració econòmica que ha acabat repercutint en la disminució d'inversió de les empreses. (Vegeu el quadre I-126)

Una de les funcions principals que té encomanada ISBA és la relativa al suport que dóna a la creació de noves empreses. En aquest aspecte, cal destacar que el nombre de noves empreses que han

rebut suport s'ha reduït. Així, mentre que el 2002 varen ser 72 les empreses creades, el 2003 passen a ser 65. Així i tot, ISBA va contribuir a crear 139 nous llocs de feina. Així mateix, cal destacar que, durant el 2003, dels 39.405,723 milers d'euros sol·licitats a ISBA es varen concedir el 70,2% i es varen formalitzar el 58,8%.

Amb relació a les condicions financeres, el tipus mitjà d'interès ha mantingut la tendència descendent de l'anterior exercici, i s'ha situat el 2003 en el 3,9%, enfront del 4,0% de l'any 2002; el termini mitjà s'ha ampliat fins als 75 mesos i l'import mitjà s'ha incrementat en 2.581 euros. Resumidament, al llarg del 2003 s'han millorat les condicions preferents a què han tingut accés les empreses.

Dins l'esperit de donar suport i fomentar l'esperit emprenedor, durant l'any 2003, ISBA, conjuntament amb la Cambra de Comerç d'Indústria i Navegació de Mallorca, Eivissa i Formentera, va ampliar la línia d'aval destinats a emprenedors, i se'n va establir el nou límit en els 4 milions d'euros, amb l'objectiu que cap projecte econòmicament viable no quedi sense poder realitzar-se per causa de la falta de garanties.

QUADRE I-126. DADES DE L'IMPACTE ECONÒMIC I SOCIAL D'ISBA

	2001	2002	2003
Nombre d'empreses beneficiades per l'aval d'ISBA	292	238	244
Llocs de feina mantinguts per aquestes empreses	4.284	3.186	4.408
Suport a la creació de noves empreses	80	72	65
Contribució a la creació de nous llocs de feina	294	190	139

Font: informe anual d'ISBA (2003).

11.5.

EL MERCAT DE LA BORSA

Si bé és cert l'elevat grau de bancarització de la comunitat balear, i que aquesta és la via tradicional per la qual les empreses que operen a les Balears reben finançament -aspecte que ve explicat bàsicament pel fet que l'empresa balear és majoritàriament de petita o mitjana dimensió (un 88,3% de les empreses amb assalariats de les Balears tenen menys de 10 treballadors)-, també hi ha empreses molt vinculades al territori insular que varen decidir aventurar-se a operar en la borsa. Així doncs, per tenir una visió més completa de la realitat financera de les Balears és necessari al·ludir al comportament del mercat borsari al llarg del 2003.

La trajectòria de les borses al llarg del 2003 ha respost, en termes generals, a la influència de factors molt diversos, tot i que el determinant de fons ha estat, sens dubte, la valoració de les possibilitats efectives de recuperació de l'economia nord-americana i, en especial, el ritme i la intensitat; els principals índexs borsaris s'han mogut a remolc de la interpretació més o menys favorable dels diferents indicadors macroeconòmics de l'economia nord-americana. En aquest sentit, ha estat especialment rellevant, en el moment oportú, alguna dada puntual de clima empresarial, el creixement del producte interior brut o, ja a l'octubre, la xifra positiva d'ocupació no agrícola als Estats Units, que va confirmar la sostenibilitat de la recuperació.

El mercat de renda variable espanyol va tenir un exercici molt positiu, segons es desprèn de la revaloració dels principals índexs de referència; després dels descensos successius que es varen registrar durant els anys precedents, el 2003 va marcar un important canvi de tendència en els mercats financers. Així, l'índex Íbex 35 va situar-se, al desembre, en una zona de màxims anuals i acumulava unes plusvàlues superiors al 25% amb relació al tancament del 2002. D'aquesta manera, aquest índex se situava entre els més revalorats dins el context de les borses de l'euro, per damunt dels nivells anotats per l'índex EuroStoxx 50 (15,7%), representatiu del conjunt de la zona de l'euro, i quedava només per darrere del mercat alemany i de l'austriac. (Vegeu el gràfic I-39)

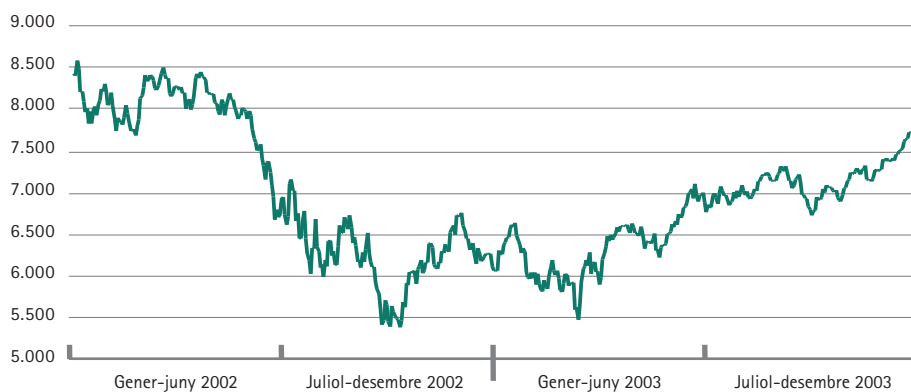
El balanç relativament més favorable de la borsa espanyola en relació amb la major part de mercats europeus va tenir el punt de partida en un excel·lent comportament dels principals valors del mercat al començament de l'any, que varen reaccionar positivament a l'aclariment del panorama econòmic i polític a l'Amèrica Llatina. Així, ja al començament de l'exercici, l'Íbex 35 va anotar un diferencial de rendibilitat que posteriorment s'incrementaria gràcies, en gran manera, a la seva mateixa naturalesa.

Pel que fa als valors de les empreses de les Balears que cotitzen en el mercat borsari, cal destacar que tots han finalitzat el 2003 amb revaloracions anuals superiors a la que ha obtingut el principal índex de referència del mercat espanyol. Així, Sol Melià va tancar l'e-

xercici 2003 amb una revaloració del 51,5%, quasi el doble de la de l'Íbex 35. D'altra banda, Crèdit Balear, Corporación Financiera Alba i Endesa varen aconseguir revaloracions del

31,3%, del 31,9% i del 36,8% respectivament, lleugerament per sobre de la revaloració del 28,2% que ha experimentat l'Íbex 35 durant aquest mateix període. (Vegeu el gràfic I-40 i I-41)

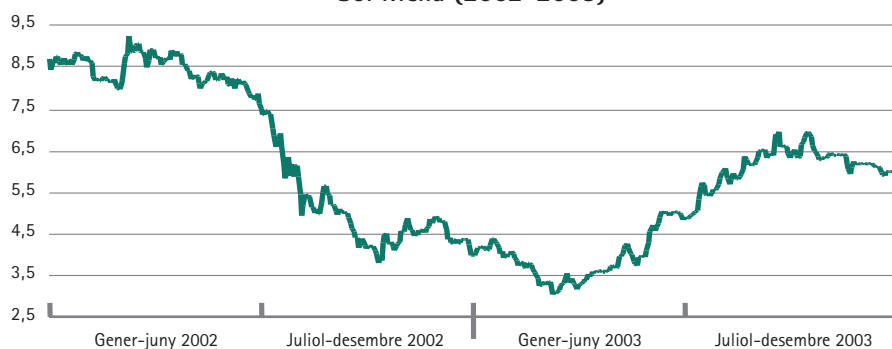
Gràfic I-39
Evolució de l'ÍBEX 35 (2002-2003)

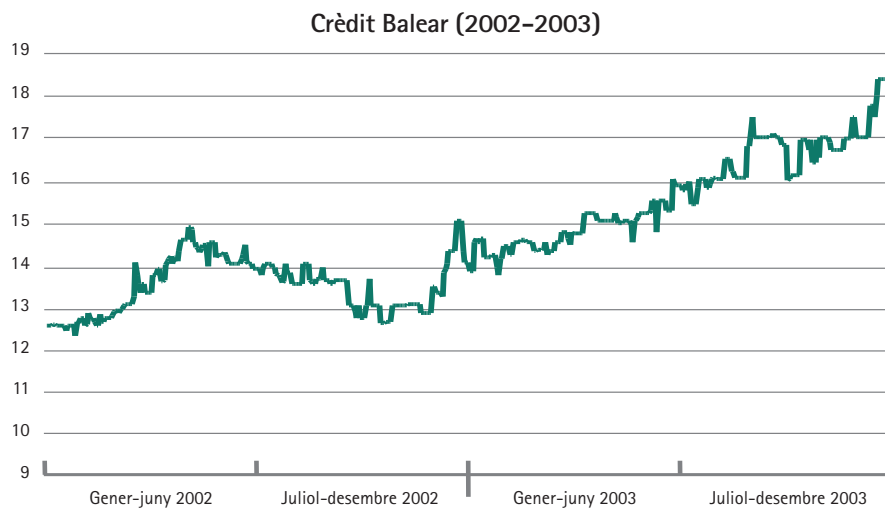
Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-40
Cotització en borsa de les principals empreses de les Balears (2002-2003)

Sol Melià (2002-2003)

Gràfic I-41
Cotització en borsa de les principals empreses de les Balears (2002-2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.